

Qasımzadə İ.İ.*

DOI: 10.25108/2304-1730-1749.iolr.2024.77.28-39

UOT: 34; 339.543

**Gömrük orqanlarının səlahiyyətinə aid olan
cinayətlər kimi qaçaqmalçılıq**

Xülasə: “Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimlənmə məsələləri haqqında” AR-nın 14 iyun 2000-ci il tarixli Qanunu qəbul edildikdən sonra həmin qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə AR Prezidentinin 25 avqust 2000-ci il tarixli Fərmanı ilə AR CPM-nin 215.5-ci maddəsinə uyğun olaraq Cinayət Məcəlləsinin 207-209-cu maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət işləri üzrə və 206-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətə dair iş üzrə isə bu işi başladıda ibtidai istintaqın aparılmasının Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. İbtidai istintaqı gömrük orqanlarının səlahiyyətinə aid olan cinayətlər aşağıdakılardır:

- 1) qaçaqmalçılıq;
- 2) Azərbaycan xalqının və xarici ölkə xalqlarının bədii, tarixi və arxeoloji sərvəti olan əşyaların AR-nın ərazisinə qaytarılmaması;
- 3) gömrük ödənişlərinin ödənilməsindən yayınma, xaricdən valyuta dəyərli şeylərin qaytarılmaması və qanunsuz valyuta əməliyyatları.

Açar sözlər: qaçaqmalçılıq; cinayətin subyekti; cinayətin obyektı; motiv; gizli saxlanc; bəyanetməmə; düzgün bəyanetməmə; xeyli miqdar; külli miqdar; xüsusilə külli miqdar.

Dünya praktikasında qaçaqmalçılıq daha çox kontrabanda kimi tanınır. “Kontrabanda” italyan sözü olub “contro” – “əks” və “bando” – “hökumət qərarları” sözlərindən götürülmüş, mənası “hökumət qərarlarının əksinə” deməkdir. Gömrük qaydaları əleyhinə olan cinayətlərin arasında qaçaqmalçılıq cinayətinin xüsusi yeri vardır.

Əgər Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin 2024-cü ilin yalnız ilk üç aylarının ümumi statistikasına diqqət yetirsək görəcəyik ki, gömrük hüquq pozmalarına qarşı mübarizə haqqında da məlumat müəyyən olunmuş cinayət xarakterli faktların – 157-dən qaçaqmalçılıq faktı ilə bağlı 38, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar faktlar 16 təşkil etmişdir [1].

Qaçaqmalçılıq uzun, qədimi, mübahisəli tarixə malikdir, ehtimal olunur ki, rüsumların istənilən bir formada tətbiq olunduğu, yaxud, trafikın qadağan olunmasına cəhd göstərildiyi tarixdən başlayırdı. Həmçinin, qanuni olmayan malların ixracına aid qaçaqmalçılıq halları olmuşdur. İngiltərədə qaçaqmalçılıq cinayəti ilk dəfə tarixdə 13-cü əsrdə, Edvard I tərəfindən təxminən 1275-ci ildə milli gömrük toplama sistemlərinin yaradılmasından bir qədər sonra da global problem halına gəlmişdir. Təxminən orta əsrlər dövründə qaçaqmalçılıq cinayəti çox daha

* Qasımzadə İlknur İlkin qızı – Biləsuvar Gömrük İdarəsi, Rəsmiləşdirmə mərkəzi, 1-ci bölmənin inspektoru (Azərbaycan). E-mail: ilknur.agayeva@bk.ru

yüksək dərəcədə vergiyə cəlb olunmuş ixrac malının – xüsusi ilə də yun, dəri-gön məhsullarının ixracına yönəldilməyə meylli idi. Bununla bərabər, tacirlər, embarqolardan yayındıqlarına görə bəzi qeyd edilən malları da qaçaqmalçılıq yolu ilə gətirməyə nail olurdular. Məsələn, taxılların ixracının xüsusilə İngiltərədə olan qidanın qiymətini daha da qaldırmasından və bununla eyni zamanda ərzaq çatışmazlığı olmasından yaxud da vətəndaşlar arasında da iğtişaşlara səbəb olacağından qorxduğu üçün, qiymətlər də çox aşağı olmadığı halda, taxılın ixracına qadağa tətbiq edildi.

Qaçaqmalçılıq cinayətinin uzun inkişaf tarixi ilə bağlı mənbələrin böyük əksəriyyəti məhkəmə qeydləri, həmçinin yüksək vəzifəyə sahib olan məmurların məktubları kimi rəsmi mənbələrdir. Bristol Universitetinin daha mütəfəkkir bir akademiki, ancaq lal olan insanların fəaliyyətlərini ətraflı və dəqiq izah etdiyini söyləmişdir. Bütün bunların hamısı Swansea Universitetindən Prof. H.V. Bowen kimi başqa şəxslərin də qaçaqmalçılıq müəssisələrini dəqiq və təzədən qurmaqdan ötrü mənbə kimi kommersiya qeydlərindən də istifadə olunmasına səbəb olmuşdur. Jones'un işi isə qeyd edilmiş mallardan olan taxıl, dəri-gön kimi malların qanuni olmayan ixracatının dövlətin şəhər işinin ən önəmli tərkib hissəsi olduğunu əsas götürərək, vətəndaşların çoxunun bu iş ilə məşğul olduğunu qeyd edərək, təxminən 16-cı əsrin ortalarında Bristolda qaçaqmalçılıq cinayəti diqqət mərkəzində olur.

AR CM-də gömrük cinayətlərindən biri olan qaçaqmalçılıq cinayəti, məhz, bu Məcəllənin 206-cı maddəsində təsbit olunmuşdur.

Qaçaqmalçılıq dedikdə, dövlətin gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli, həmçinin sənədlərdən və ya gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etməklə, yaxud bəyan etməməklə və ya da düzgün bəyan etməməklə CM-nin 206.2-ci maddəsində qeyd edilmiş hallar istisna olmaqla malların, həmçinin də digər əşyaların xeyli miqdar keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Malların və yaxud digər əşyaların dəyəri AR CM-in 206-cı maddəsinin qeyd hissəsinin 1-ci bəndinə görə, CM-nin 206.1-ci maddəsində “xeyli miqdar” deyildikdə, əlli min manatdan yuxarı, lakin iki yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, 206.1-1-ci maddəsində “külli miqdar” deyildikdə, iki yüz min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, 206.1-2-ci maddəsində “xüsusilə külli miqdar” deyildikdə beş yüz min manatdan yuxarı olan məbləğ nəzərdə tutulur.

AR İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 479-cu maddəsinin qeyd hissəsinə görə, Məcəllənin 479-481, 482.1 və 482.2-ci maddələrində “az miqdarda olduqda” deyildikdə, əlli min manatadək olan məbləğ nəzərdə tutulur. Beləliklə, bu cür hallarda şəxsin AR CM-si ilə deyil, AR İXM-nin 479-482-ci maddələri əsas götürülərək inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi məsələsi həll edilir [2].

AR CM-nin 206-cı maddəsində əks olunan cinayəti İnzibati Xətalər Məcəlləsində əks olunan gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətalardan fərqləndirən əsas cəhət məsuliyyətlə bağlı məsələdir ki, Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizli yaxud kənar, və yaxud sənədlərdən, gömrük eyniləşdirməsi vasitələrindən aldatma yolundan istifadə etmək ilə, bəyan etməməklə yaxud düzgün bəyan etməməklə malların, digər əşyaların miqdarından (“xeyli miqdar”, “külli miqdar”, “xüsusilə külli miqdar”), və ya dəyəri, miqdarından asılı olmadan, AR CM-nin 206.2-ci maddəsində qeyd olunmuş predmetlərin qeyri-qanuni şəkildə keçirilməsi zamanı meydana gəlir.

Nəzərə almalıyıq ki, malların və ya digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən keçirmək haqqında qaydalar Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi və bu sahəyə məxsus digər normativ-hüquqi aktlar ilə tənzimlənir. İnsanlar tərəfindən malların

həmçinin əşyaların AR dövlətinin gömrük sərhədinə keçirilməsi halları qaçaqmalçılıq cinayəti hesab edilməlidir ki, şəxs AR CM-in 206.1-ci maddəsində qeyd olunan cinayətin obyektiv cəhətini təşkil etmiş olsun və AR Gömrük Məcəlləsində qeyd olunan qaydalarla ziddiyyət təşkil edən hərəkətlərdən istənilən birini yaxud bir neçəsini törətmiş olsun.

Buna görə də qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektini müəyyən malların yaxud digər əşyaların dövryyəsi deyil, Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən keçirmək qaydaları ilə müəyyən olunan Azərbaycan Respublikası dövlətinin xarici iqtisadi fəaliyyəti sahəsində yaranmış ictimai münasibətlərdən ibarətdir.

Qaçaqmalçılıq cinayətinin hüquqi təhlili cinayət tərkibinin tərkib elementləri və onların əlamətlərinin təhlilindən ibarətdir: cinayətin obyekt, cinayətin obyektiv cəhəti, cinayətin subyekt və cinayətin subyektiv cəhəti. Qaçaqmalçılığın obyektini iqtisadi fəaliyyət sahəsindəki ictimai münasibətlər təşkil edir. Qaçaqmalçılığın obyektiv cəhətini ictimai təhlükəli əməl - hərəkət və ya hərəkətsizlik təşkil edir. Bu formal tərkibli cinayətdir. Cinayətin predmeti olaraq sərbəst dövryyə qabiliyyətli olan, həmçinin mülki dövryyəsi məhdudlaşdırılmış və yaxud qadağan olunmuş əşyalar nəzərdə tutulur. Qaçaqmalçılığın subyektini 16 yaşı tamam olmuş anlaqlı fiziki şəxslər təşkil edir. Təvsiyəçi əlamət kimi vəzifəli şəxs tərəfindən öz vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməklə cinayəti törətməsi xüsusi subyektivlik meyarını şərtləndirir. Qaçaqmalçılığın subyektiv cəhətini malların Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilməsi və ya aparılması, tranzit keçirməsi birbaşa qəsdlə törədilməsi təşkil edir.

AR Cinayət Məcəlləsinin 206-cı maddəsində qeyd olunan malların gömrük sərhədindən keçirilməsinə yönəlmiş hüquqazidd hərəkəti və ya hərəkətsizliyi aşağıdakılardan ibarətdir: [3]

-malların və yaxud digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən keçirilməsi ilə bağlı qanunsuz hərəkətlər;

-bu qanunsuz hərəkətlərin törədilmə üsulları;

-keçirilən malların və yaxud digər əşyaların “xeyli”, “külli” və “xüsusilə külli” miqdarda olması.

Obyektiv cəhəti xarakterizə edən əlamətlərdən biri qaçaqmalçılığın üsullarıdır. Bu üsullar aşağıdakılardır:

1) malların yaxud digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirilməsi;

2) malların yaxud digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən gizli keçirilməsi;

3) malların yaxud digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən sənədlərdən yaxud gömrük eyniləşdirilməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etmək ilə keçirilməsi;

4) malların yaxud digər əşyaların Azərbaycan Respublikası dövlətinin gömrük sərhədindən bəyan etməmək ilə yaxud düzgün bəyan etməmək ilə keçirilməsi.

AR CM-in 206.1, 206.1-1 və 206.1-2-ci maddələrində qeyd olunmuş cinayət tərkibinin obyektiv cəhətlərindən daha bir önəmli əlaməti keçirilən malların yaxud digər əşyaların “xeyli”, “külli” yaxud “xüsusilə külli” miqdarda olmağıdır. 2 iyun 2016-cı il tarixində qəbul edilən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Qaçaqmalçılıqla bağlı işlərlə əlaqəli məhkəmə təcrübəsi barədə” Plenum qərarının 12 bəndinə əsasən, qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektiv cəhətinə aid olan hərəkətlərdən biri kimi bəyan etməmə dedikdə, gömrük bəyannaməsində və ya AR GM-də nəzərdə tutulmuş malların digər üsulla bəyan edilməsi zamanı malların və bəyan edilməli olan

nəqliyyat vasitələrinin buraxılması, onların seçilmiş gömrük proseduruna salınması, gömrük ödənişlərinin hesablanması və tutulması haqqında qərarın qəbul edilməsi üçün zəruri olan məlumatların bilərəkdən göstərilməməsi başa düşülür. Bəyan etməmə dedikdə gömrük orqanı əməkdaşı tərəfindən mal və yaxud nəqliyyat vasitələrinin baxılmağı, seçilən gömrük proseduruna salınmağı, gömrük ödənişlərinin alınmağı ilə bağlı məlumatları özündə əks etdirən sənədlərin gömrük orqanı əməkdaşına verilməməsi başa düşülür [4]. Bəyan etməmə dedikdə, ümumiyyətlə, mal və ya nəqliyyat vasitəsi barədə heç bir məlumatın verilməməsi başa düşülür.

Düzgün bəyan etməmə - malın çəkisində, sayında və s. düzgün bəyan etməmənin olması deməkdir.

Plenum qərarının 12-ci bəndində bununla əlaqədar qeyd olunur ki, düzgün bəyan etməmə gömrük bəyannaməsində və ya digər müəyyən edilmiş bəyan etmə formasında mallar və nəqliyyat vasitələri, onların gömrük proseduru haqqında məlumatların və gömrük məqsədləri üçün zəruri olan digər məlumatların bilərəkdən yanlış göstərilməsindən ibarətdir. Düzgün bəyan edilməmiş malın dəyəri hesablanarkən onun tam hamısı deyil, yalnızca bəyan edilməmiş olan hissəsinin dəyəri nəzərə alınmalıdır. Bu vaxt malın dəyəri o vaxt olan qiymətlərlə, əgər bu mümkün deyildirsə, Mərkəzi Bank tərəfindən müəyyən edilən qiymətlər ilə hesablanır. Əgər xarici valyutadadırsa, bu zaman həmin günə olan məzənnə ilə hesablanılmalıdır.

Sənədlərdən və gömrük eyniləşdirməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etmə dedikdə:

- Saxta sənədlərin verilməsi - yəni saxta sənəd dedikdə rəsmi olmayan bir sənəd başa düşülür. Yəni şəxs tərəfindən qeyri-qanuni yollarla düzəldilmiş sənəd başa düşülür.

- Başqa mala aid olan sənədin verilməsi - bu lisenziya və s. ola bilər. Yəni bu lisenziya başqa bir mala aiddir.

Qaçaqmalçılıq cinayətlərinin təhlilinə həsr olunmuş ədəbiyyatda bu üsullar, bir qayda olaraq, aşağıda göstərilən şəkildə açıqlanır: a) şəxsən qaçaqmalçı tərəfindən dövlət sərhədini qanunsuz keçdikdə; b) qaçaqmalçının bilavasitə iştirakı olmadan.

Qaçaqmalın keçirilməsi, adətən, gömrük nəzarətindən kənar, yaxud gömrük nəzarətində gizlədilməklə (məsələn, gömrük orqanlarının müəyyən etdikləri rəsmiləşdirmə yerlərindən, yaxud vaxtından kənar keçirmə; xüsusi quraşdırılmış, yaxud uyğunlaşdırılmış gizli saxlanclardan, yaxud əşyaların aşkar olunmasını çətinləşdirən digər üsullardan istifadə etməklə keçirmə; bəzi mallara digər malların görünüşünün verilməsi), əşyaların yalan (aldatma) və bəyan etməmək yolu ilə keçirilməsi vasitəsilə törədilir.

Sənədlərdən aldatma yolu ilə istifadə etməklə keçirmək dedikdə - Plenum qərarında da təsbit olunduğu kimi, müvafiq mala aid olmayan başqa sənədlərin təqdim edilməsi, saxta sənədlərdən istifadə olunması, sənədlərdə məlumatların təhrif olunması, istifadə (etibarlılıq) müddəti bitmiş sənədlərin təqdim edilməsi və s. kimi hallar başa düşülməlidir. Bir qayda olaraq sənəd qismində aşağıdakılar çıxış edir.

- 1) gömrük sənədləri - bəyannamələr;
- 2) maliyyə sənədləri - invoys, hesab - faktura sənədləri, qaimələr;
- 3) mal, nəqliyyat sənədləri - SMR, konossament, dəmiryol yük qaiməsi və s.;
- 4) digər sənədlər - icazə, lisenziya, uyğunluq sertifikatı və s.

Sadalanmış olan bu sənədlərdə həqiqətə uyğun olmayan məlumatların təsbit edilməsi, saxta sənədlərin düzəldilməsi, və yaxud başqa mala aid olan sənədlərin təqdim edilməsi və s. kimi hallar qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektiv cəhətinin tərkib elementlərini təşkil edir. Bu əlamətlərlə yanaşı

eyniləşdirmə vasitələrindən aldatma yolu ilə qaçaqmalçılıq cinayətinin törədilməsi hallarına da tez - tez rast gəlinir.

Gömrük eyniləşdirməsi vasitələrindən aldatma yolu ilə istifadə etmə dedikdə “Mallara Gömrük Təminatının vurulması haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 253 nömrəli qərarına baxılmalıdır. Burada gömrük təminatı dedikdə:

1. Gömrük təminatı gömrük orqanının vəzifəli şəxs tərəfindən vurulur və özündə gömrük nəzarəti və rəsmiləşdirməsi nəticələrini ehtiva edir.

2. Bağlama işə malların salamatlığını qorumaq üçün istifadə olunur.

Gömrük təminatı gömrük orqanının vəzifəli şəxs tərəfindən seçilir və aşağıdakı formada olmalıdır:

- Gömrük təminatı elə formada olmalıdır ki, onu sındırmadan, zədələmədən müdaxilə mümkün olmasın.

- Gömrük təminatı əl çatan yerlərdə olmalıdır.

- Gömrük təminatı sadə və etibarlı üsullarla vurulmalıdır.

- Gömrük təminatı əvvəlki konstruktiv quruluşuna qayıda bilən olmamalıdır.

- Mallara gömrük təminatı vurula bilmədikdə, mal təhlükəsizliyi üçün bağlamaya yerləşdirilir.

Digər bir obyektiv cəhət işə malın və ya nəqliyyat vasitəsinin gömrük nəzarətindən gizli və ya kənar keçirilməsidir.

Gömrük sərhədi və gömrük nəzarətinə anlayış verək. Gömrük sərhədi - gömrük ərazisinin hüduqları və sərbəst zonaların perimetrləri nəzərdə tutulur. Gömrük nəzarəti - malların yaxud digər əşyaların gömrük sərhədindən keçirilən zaman qanunvericiliklə nəzərdə tutulan yoxlama tədbirləridir [5].

Malların gizli şəkildə keçirilməsi zamanı saxlanca yerləri olaraq, əgər hər hansı bir avtomobili və s. nəqliyyat vasitəsindən istifadə olunarsa, bu zaman həmin əşya bu cinayətin törədilməsində vasitə kimi qiymətləndiriləcəkdir. Gömrük nəzarətindən gizli keçirmə:

- Gizli saxlanca anbarlarında keçirilməsinə nümunə olaraq avtomobilin yanacaq hissəsində həmin malın gizli keçirilməsi;

- Bir qəbildən olan malların digər qəbilə salınmasına nümunə olaraq bir mala başqa bir malın görüntüsü verilir;

- Həmin malın müəyyənləşdirilməsini çətinləşdirən vasitələrdən istifadə etməklə.

Kənar dedikdə:

- Gömrük nəzarəti üçün müəyyən olunmuş ərazidən kənarda keçirilməsi;

- Gömrük orqanı əməkdaşının iş vaxtından kənar keçirilməsi nümunə olaraq İranla sərhəd ərazilərdə gecə vaxtı gizli keçməyə çalışan şəxsi buraya aid etmək olar.

Qaçaqmalçılığın tərdilməsi üsulu bu və ya digər cinayətin hansı qrupa aid olmasından asılıdır. Fiziki şəxslər tərəfindən qaçaqmalçılığın törədilməsinin tipik üsulları aşağıdakılardan ibarətdir:

Malların yaxud digər sərvətlərin sərhəddən xüsusi uyğunlaşdırılmış və aşağıdakılarda quraşdırılmış gizli saxlanclarda keçirilməsi:

- Əl yükü, yaxud baqajda;

- Cinayətkarın və onu müşayiət edən şəxslərin geyim əşyalarında və ayaqqabılarında;

- Qaçaqmalçıları müşayiət edən heyvanların üzərindəki əşyalarda;

- Qaçaqmalçılığın yumşaq toxumalarında və üzvlərində, saçında, eləcə də heyvanların bədənində və üzvlərində;

- Şəxsin sərhədi keçmək istədiyi nəqliyyat vasitəsində.

Gizli saxlanma yerləri həmçinin dəmiryol vaqonlarında, hava, dəniz gəmilərində, beynəlxalq xətlərdə hərəkət edən avtobuslarda və maşınlarda hazırlana bilər. Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, xeyli sayda qaçaqmalçılıq avtomobil nəqliyyatında 62,5%, geyimdə və əl yüklərində 22,2%, konteynerlərdə 13,3% keçirilmişdir.

Hər bir cinayət əməlini, digərlərindən fərqləndirən əsas xüsusiyyət cinayətin tərkib əlamətləridir. Hər bir cinayət əməli spesifik obyektiv əlamətləri ilə yanaşı spesifik subyektiv əlamətlərə də malikdir. Kriminalistik xarakteristikanın elementi kimi qaçaqmalçının şəxsiyyəti haqqında məlumatlar cinayətkarın axtarışının, ifşa edilməsinin səmərəli yollarının müəyyən edilməsinə və cinayət işi üzrə araşdırmanın bununla bağlı digər vəzifələrinin həllinə xidmət edə bilər. Şəxsiyyətin davranışı və xüsusiyyətləri, istintaqda özünü aparması (peşmançılıq, səmimi etiraf və s.), zəhri görünüşü (səliqəlilik, səliqəsizlik və s.), haqqında və müstətiqin dindirmə, axtarış, müsadirə, digər istintaq hərəkətləri zamanı cinayətkarla bilavasitə ünsiyyət prosesində və başqa mənbələrdən (şahidlərin dindirilməsi, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin nəticələri) əldə etdiyi digər məlumatlar diqqəti cəlb edir.

Qaçaqmalçılıq cinayəti formal tərkibli cinayətdir. Qaçaqmalçılıq faktiki olaraq əşyaların gömrük sərhədindən keçirildiyi andan başa çatmış hesab olunur. Konkret işlərə baxılarkən qaçaqmalçılıq cinayətinin başa çatma anını malların keçirilməsinin forması və üsulundan, qaçaqmalçılığın törədilməsi üsulundan asılı olaraq, eləcə də AR Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilən daşınma mərhələlərini, məsələn, bəyan etmə (146-156-cı maddələr), buraxılış (162 və 163-cü maddələr), tranzit (174 və 175-ci maddələr) nəzərə almaqla müəyyən etmək lazımdır.

Malların yaxud digər əşyaların ölkə ərazisindən çıxarılmağına bilavasitə yönəldilən hərəkətlərə görə gömrük bəyannaməsinin verilməyindən əlavə, qeyd olunmuş malların yaxud digər əşyaların gömrük sərhədindən faktiki olaraq keçirilənə qədər bununla bağlı edilən, AR Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulan digər hərəkətlər aiddir [6]. Ayrı-ayrı növ cinayətlərin kriminalistik xarakteristikalarına psixikasında bu və ya digər dərəcədə ifadə olunmuş kənaraçıxmalar olan cinayətkarın şəxsiyyəti haqqında məlumatları daxil etmək zəruridir.

Qaçaqmalçılıq cinayətlərinin subyekt qismində 16 yaşına çatmış Azərbaycan Respublikası vətəndaşları, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər çıxış edirlər. Aparığımız tədqiqatlardan görünür ki, onların əksəriyyətini 20-60 yaşlı kişilər təşkil edir. Sosial vəziyyətlərinə görə isə onlar xırda fırıldaqçıdan tutmuş yüksək vəzifəli diplomata qədər dəyişir. Son 5 il (2000-2004-cü illər) ərzində 53 dövlətin xarici nümayəndəliyinin əməkdaşlarının qaçaqmal keçirməsinə dair 800-dən çox fakt aşkar olunmuş və sənədləşdirilmişdir.

Bunlar iş adamları, müxtəlif nümayəndə heyətlərinin üzvləri, beynəlxalq daşımaları həyata keçirən nəqliyyat təşkilatlarının əməkdaşları, hərbi qulluqçuları da ola bilər. Cinayətin subyekt dedikdə 16 yaşı tamam olmuş, anlaqlı fiziki şəxslər nəzərdə tutulur. Lakin, AR CM-in 20.2-ci maddəsinə görə nəzərdə tutulan 18 cinayət tərkibi ilə bağlı 14 yaşı tamam olmuş, anlaqlı fiziki şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bəzi cinayətlərdə isə həmin ictimai münasibətlərdə iştirakçılıq amili ilə bağlı olaraq 18 yaşı tamam olmuş fiziki şəxslərin subyekt qismində cəlb edilməsi müəyyən edilir. Bundan əlavə xüsusi subyekt anlayışından da istifadə olunmaqdadır. Əsasən, vəzifə cinayətləri bu qəbildəndir. Qaçaqmalçılıq cinayət tərkibinin subyekt - 16 yaşı tamam olmuş anlaqlı fiziki şəxslər nəzərdə tutulur. Təvsiyəçi əlamət kimi vəzifəli şəxs tərəfindən öz vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməklə cinayəti törətməsi xüsusi subyektivlik əlamətini şərtləndirir.

Cinayətin daha bir tərkib elementi onun subyektiv cəhəti ilə bağlıdır. Cinayətin subyektiv cəhətinə aiddir:

- Təqsirin forması: qəsd və ya ehtiyatsızlıq;
- Motiv;
- Məqsəd və emosional vəziyyət.

Subyektiv cəhət dedikdə malların Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilməsi və ya aparılması, tranzit keçirilməsi, əsasən, birbaşa qəsdlə törədilir. Təqsirkar şəxs malları və ya digər əşyaları gömrük sərhədindən qanunsuz olaraq keçirdiyini dərk edir və bunu arzu edir.

Qaçaqmalçıların ailə vəziyyəti də özünəməxsus qaydada xarakterizə olunmuşdur. Saxlanılmış qaçaqmalçıların xeyli hissəsi - 34,7%-i evli olmuş və onların himayəsində azyaşlı uşaqlar varmış. Saxlanıldıqları anda həmin şəxslərin 60,7%-nin daimi işi olmuş, 22,6%-i isə işləməmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, saxlanılan şəxslərin 16%-i qaçqın olmuşdur.

Qaçaqmalçılıqla əlaqədar saxlanılan şəxslərin 53%-i iş və yaşayış yeri üzrə müsbət xasiyyətnamə almış, onlardan 47%-nin barəsində cinayət işlərinin materiallarında müvafiq məlumat olmamışdır. Saxlanılan şəxslər təhsil səviyyəsinə görə aşağıdakı kimi bölünmüşdür: saxlanılan şəxslərin xeyli hissəsi (47,5%-i) orta təhsilli, 13,5%-i natamam orta təhsilli, 13,5%-i ibtidai təhsilli və yalnız 18%-i ali təhsilli olmuşdur. Ukrayna, İdxalat üzrə ən böyük mal mübadiləsi İtaliya ilə (842648,64 min ABŞ dolları), ixracat üzrə ən böyük mal dövriyyəsi isə Rusiya ilə (316.000.000 ABŞ dolları) həyata keçirilir.

Qaçaqmalçılıq cinayətinin tövsifedici əlamətləri:

- 1) Qaçaqmalçılıq cinayətinin təkrar törədilməsi;
- 2) Qaçaqmalçılıq cinayətinin əvvəlcədən birlik olan qrup şəxsləri tərəfindən törədilməsi;
- 3) Qaçaqmalçılıq cinayətinin vəzifəsi olan şəxsin özünün qulluq mövqesindən istifadə edilməklə törədilməsi;
- 4) Qaçaqmalçılıq cinayətinin gömrük nəzarətini yerinə yetirən insana zoz ilə törədilməsi.

Qaçaqmalçılıq cinayətinin müştəkkil dəstə tərəfindən törədilməsi. Beləliklə, AR CM-in 206.3-cü maddəsinə əsas götürərək deyə bilərik ki CM-nin 206.1 və CM-nin 206.2-ci maddələrində qeyd edilən əməllər qaçaqmalçılığın tövsifedici, AR CM-in 206.4-cü maddəsində qeyd edilən əməl isə - bu Məcəllənin 206.1 - 206.3-cü maddələrində qeyd edilən cinaət dəstə tərəfindən törədildikdə - qaçaqmalçılığın xüsusilə tövsifedici əlamətlərinə aiddir.

Əvvəlcədən birləşən şəxslərin törətdiyi qaçaqmalçılıq cinayətinin tərkibinin bir sıra cəhətləri vardır. Cinayət hüququndan da bildiyimiz kimi, hər hansı bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş cinayətlər iştirakçılıqla törədilmiş cinayət hesab olunmur. O müəyyən əlamətlərə cavab verməlidir [7].

Hər hansı cinayətin törədilmə anında birləşən şəxslər qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs hesab olunmur. Eyni zamanda qrupu təşkil edən şəxslərin bütün üzvlərinin məqsədi eyni obyektə zərər vurmaq əlaməti olmalıdır. Tutaq ki, qaçaqmalçılıq cinayət tərkibi törədilən zaman şəxslərdən birinin məqsədi bu cinayətin obyektinə zərər vurmaqdır, digər iki şəxsin isə niyyəti tam başqadır. Bu zaman burada əvvəlcədən birləşən qrupların törətdiyi cinayətdən söhbət belə gedə bilməz.

İştirakçıların müxtəlif növləti vardır:

- icraçı;
- təşkilatçı;
- təhrikçi;
- köməkçi.

Qaçaqmalçılıq cinayətinin əvvəlcədən birləşən qrupların törətdiyi zamanı bu cinayətə izah verərkən bir sıra hallar nəzərə alınmalıdır. İlk növbədə əmələ tövsif təkcə AR CM-in 206-cı maddəsi ilə yox, 32-ci maddəyə istinad edilməklə məcmu şəklində veriləcəkdir. Qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilən qaçaqmalçılıq cinayətinin subyekti 16 yaşına çatmış anlaqlı fiziki şəxslərdir, subyektiv cəhəti birbaşa qəsdədir, obyektiv cəhəti isə hərəkət və ya hərəkətsizlik, bir qayda olaraq, əsasən hərəkətlə törədilir, obyekt isə Azərbaycan Respublikasının iqtisadi fəaliyyəti zamanı yaranan münasibətlərdir.

Vəzifəli şəxsin öz vəzifə mövqeyindən istifadə edərək qaçaqmalçılıq törətməsi dedikdə adındanda məlum olduğu kimi hər hansı bir vəzifəyə sahib olan şəxsin öz vəzifə mövqeyindən sui-istifadə edərək qaçaqmalçılıq cinayətinin predmetini təşkil edən malların gömrük sərhəddindən qanunsuz olaraq keçirilməsi başa düşülür. Belə əməl AR Cinayət Məcəlləsinin 206.3.3-cü maddəsi izah olunur.

2 iyun 2016-cı il tarixində qəbul edilən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin “Qaçaqmalçılıqla bağlı işlərlə əlaqəli məhkəmə təcrübəsi barədə” Plenum qərarının 21 və 22-ci bəndlərinə əsasən, AR CM-nun 206.3.3-cü maddəsində olan vəzifəsi olan şəxs deyildikdə CM-nin 308-ci maddəsində göstərilmiş insanlardır.

Qaçaqmalçılıq cinayəti törədən şəxs tərəfindən gömrük nəzarəti həyata keçirən şəxsə psixi və ya fiziki zor tətbiq etməklə qaçaqmalçılıq cinayətinin predmetini təşkil edən malların yaxud digər əşyaların gömrük sərhəddindən qanunsuz olaraq keçirilməsi başa düşülür. Burada iki hala nəzər yetirmək lazımdır. Birincisi vəzifəli şəxsə yüngül və ya az ağır zərər vurmaqla zor tətbiq etmək, ikincisi isə sağlamlığa ağır zərər vurmaq və ya qəsdən öldürməklə cinayətin törədilməsi. Birinci hal AR Cinayət Məcəlləsinin 206.3.4-cü maddəsi ilə, ikinci hal isə həm AR CM-in 206.3.4-cü, həm də AR Cinayət Məcəlləsinin həyat və sağlamlıq əleyhinə törədilmiş cinayətlər bölməsinin 18-ci fəslində göstərilmiş müvafiq maddələri ilə tövsif olunmalıdır [8].

Bundan başqa xüsusi tövsifedici əlamət olan mütəşəkkil dəstə tərəfindən qaçaqmalçılığın törədilməsi haqqında da məlumat verək. Mütəşəkkil dəstə dedikdə tək və ya çoxlu cinayətin törədilməsi üçün qabaqcadan razılaşmış xeyli şəxsdən ibarət olan cinayətkar qrup başa düşülür. Məhkəmə qaydasında tam və hərtərəfli sübutlar həmin əməlin dəstənin törətdiyini təsdiq edərsə, həmin vaxt ancaq gömrük sərhəddindən qaçaqmalçılıqla mal keçirən şəxs və ya şəxslər deyil, eyni zamanda dəstənin digər üzvləri, yəni təhrik edən və kömək edən, eyni zamanda cinayəti planlaşdıran digər şəxslərdə məsuliyyətə cəlb olunur. Belə əməl AR Cinayət Məcəlləsinin 206.4-cü maddəsi ilə tövsif olunur. Ümumilikdə, gömrük nəzarəti həyata keçirən şəxs dedikdə qanunvericiliyə uyğun olaraq gömrük orqanlarının gömrük nəzarəti tədbirlərini həyata keçirmək səlahiyyəti mövcud olan vəzifəsi olan insandır [9].

Mütəşəkkil dəstə əvvəlcədən də bir neçə cinayətin törədilməsi üçün toplanmış yaxud əvvəlcədən bir neçə cinayət əməli törətmiş sabit dəstədir. Belə qruplar təkcə qaçaqmalçılıq cinayəti üçün deyil, digər cinayətlər törədilməsi üçün də yaranır. Onlar sabit qruplar hesab edilir. Belə qrupların hər bir üzvü icraçı hesab edilir, icraçı olaraq məsuliyyətə cəlb olunurlar və ona uyğun əməlləri tövsif edilir.

Lakin praktikada belə qrupların əvvəlcədən də hansısa bir cinayət tərkibinin törədilməsini sübut etmək çətin olur. Əvvəlcədən planlamadan xeyli insanın birlikdə olması ilə edilən əməl dəstə tərəfindən edilən cinayətdir. Əvvəlcədən planlamaqla çox insanın birlikdə iştirak etməsi ilə törədilmiş əvvəlcədən planlamaqla olan çox insanın törətdiyi əməl sayılır. Bunun törədilməsi ilə

bağlı əvvəlcədən birlikdə olan çoxlu insandan ibarət dəyişməz cinayətkar dəstənin törətdiyi əməl mütəşəkkil dəstənin törətdiyi cinayətdir [10].

Ağır həmçinin də xüsusi ilə ağır cinaətlərin törədilməsi ilə bağlı dəyişməz müdaxəkil cinayətkar olan dəstənin meydana gəlməsi həmçinin eyni məqsədlər ilə çoxlu mütəşəkkil cinayətkar olan dəstənin dəyişməz birliyi cinaətkar birlikdir. Cinayətkar birliyin məqsədlərinin reallaşması ilə bağlı olaraq belə birliyin üzvünün, həmçinin cinayətkar birliyin tapşırıqına görə həmin birliyin üzvü olmayan insanın törətdiyi əməl, cinaətkar birliyin törətdiyi cinayətdir. Mütəşəkkil qrupu yaradan, onlara rəhbərlik edən insan AR CM-nin Xüsusi hissəsinin müəyyən edilən maddələri ilə nəzərdə olan hallarda bunlara rəhbərlik etdiyinə görə, habelə cinaətkar qrupun yerinə yetirdiyi, həmin insanın fikri ilə bağlı bütün cinaətlərə görə məsuliyyətlidir. Cinayətkar qrupun başqa üzvləri bu cinayətlərdə iştirak etdiyi üçün AR CM-nin Xüsusi hissəsi ilə bağlı nəzərdə tutulan hallarda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirlər. Bir dəstə insanın, əvvəlcədən razılaşıb bir dəstə insanın, cinayətkar qruplar tərəfindən törədilən əməllər AR CM-da olan əsaslara həmçinin hədlərə uyğun formada sərt cəzalara səbəb olur [11].

AR Ali Məhkəməsinin Plenum qərarının bəzi bəndlərinə görə, əməli əvvəlcədən razılaşıb insanların törətdiyi qaçaqmalçılıq adlandırarkən tövsiyə edici əlamətin tərfi verilən CM-nin 34.2-cu maddəsinin şərtlərinə uymalıdır. Bu vaxt xeyli insanın əvvəlcədən planlamaqla qaçaqmalçılığın obyektiv cəhəti olan, CM-nin 206.1-cı maddəsində dispozisiyada qeyd edilən hərəkətlərdən istənilən birinin yerinə yetirilməsi əvvəlcədən birləşmiş dəstə insanın törətdiyi qaçaqmalçılıqdır.

Həmçinin, qaçaqmalçılığın gerçəkləşməsi barədə əvvəlcədən razı olan insanlardan biri həmin cinaətin yerinə yetirilməsi ilə əlaqəli uyğun şəraitin olması üçün bəzi hərəkətlər edildikdə, digəri isə digər əşyaları ölkə ərazisinə gətirildikdə aparıldıqda cinaətkarın hamısının əməlləri CM-nin 206.3.2-cu maddəsinə uyğun gəlir [12].

Həmin cinaətin yaradılmasında iştirak etmiş insanlardan ancaq biri malları həmçinin əşyaları AR-nin gömrük sərhədinə qanunsuz formada keçirildikdə həmçinin cinaətin yerinə yetirilməsi ilə əlaqəli uyğun şəraitin yaradılması ilə bağlı fərqli hərəkətlər edildikdə, digəri isə həmin cinaəti yaranmasına səbəb olduqda, həmçinin CM-nin 32.5-cu maddəsində qeyd edilən hərəkətləri etməklə cinaətin olmasına köməklik göstərildikdə, icraçının elədiyi CM-nin 206.1, 206.2, yaxud 206.3.1, 206.3.2 və ya 206.3.3-cü maddələri ilə, digər şəxslərin işləri isə iştirakçılığın növünə görə CM-nin 32.3, 32.4 və ya 32.5-cu maddələrinə müraciət edilmək ilə icraçının əməllərinə uyğun formada CM-nin 206.1, 206.2, 206.3.1, 206.3.2 həmçinin 206.3.3-cu maddələri ilə izah edilir.

Nəzərə almalıyıq ki, çoxlu icraçı olan şəxsin əvvəlcədən planlanmamış dəstə formasında qaçaqmalçılığın törədilməsi müəyyən olunduqda, dəstə üzvlərinin hamısının bu əməlləri cinaətin predmetinə və CM-nin 206.3.1, 206.3.3 və ya 206.3.4-cü maddələrində olan tövsiyə edici əlamətlərin olub-olmamasına uyğun formada izah olunur.

Bəzi mallar qaçaqmalçılıq üsulu ilə gömrük sərhədinə keçirildikdən sonra bu haqda informasiya əldə edərək bunları qəbul edən insanın cinaətin yaradılmasına səbəb iştirakı müəyyən olunmadıqda, cinayətin olmasına görə məsuliyyəti istisna edilir [13].

Qaçaqmalçılığın mütəşəkkil dəstənin törədilməyi sayılması üçün məhkəmələr CM-nin 34.3-cü maddəsinə uyğun olaraq cinaət işləri üzrə bu cür dəstənin əlamətlərinin olmasına aid kifayət qədər sübutların olub-olmamasına fikir verilməlidir.

Məhkəmə iclasında ətraflı sübutlar ilə qaçaqmalçılığın mütəşəkkil dəstənin törətdiyi isbat olunarsa CM-nin 34.6-cı maddəsinin şərtlərinə uyğun formada əşyaları AR-nin gömrük

sərhəddən keçirilən insanlarla əlaqəli dəstənin digər üzvlərinin də əməlləri CM-nun 206.4-cu maddəsi ilə izah edilir.

AR Ali Məhkəməsinin Plenum qərarında, təqsirli olan şəxsin hərəkətləri qaçaqmalçılığa həsrliq, bu cinaəti törətməyə cəhd etmə kimi qiymətləndirərkən CM-nun 28 və 29-cu maddələrinin şərtləri ilə bağlı həmçinin malların gömrük ərazisinə gətirilib-gətirilməməsi həmçinin gömrük prosedurlarının başlanılıb-başlanılmaması, həmçinin qaçaqmalçılığın törədilməyi üçün əvvəldən müəyyən hərəkətlərin edilib-edilməməsi diqqətə alınmalıdır [14].

İnsan CM-nin 206.3 və 206.4-cu maddələrində nəzərdə tutulan tövsifedici əlamətlər ilə qaçaqmalçılığın törədilməyi üçün gömrük ərazisinə daxil olana kimi həmçinin gömrük sərhəddini qanunsuz keçənə qədər qaçaq malın keçirilməyi üçün nəqliyyat vasitələrini gizli saxlanı yerləri ilə təmin edildikdə, həmçinin xarici dövlətə aparmaq niyyəti ilə dövriyyəsi məhdudlaşdırılan həmçinin qadağan olunan mallar əldə edildikdə, hazırlıq tədbirləri görüldükdə, lakin iradəsindən asılı olmadan cinaəti başa çatdırmadıqda onun əməlləri qaçaqmalçılığa hazırlıq kimi izah olunur.

İnsanın gömrük sərhəddini keçənə qədər qaçaqmalçılığın törədilməyinə bilavasitə yönəldilən hərəkətlər törətməyi, amma iradəsindən asılı olmadan cinaəti başa çatdırmaması o cinaəti etməyə cəhd sayılır [15].

Bibliografiya

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. -Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2024. - 756 s.
2. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası. H.e.d., prof. F.Y.Səməndərovun redaktəsi ilə. – Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2013. – 1120 s.
3. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası. I hissə. h.e.d., prof. F.Y.Səməndərovun redaktəsi ilə. – Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2018. - 704 s.
4. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası. II hissə. h.e.d., prof. F.Y.Səməndərovun redaktəsi ilə. – Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2018. - 800 s.
5. Azərbaycan gömrüyü: tarixi ənənələr və müasirlik. - Bakı: Elm, 2007.
6. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti. 1918-1920-ci illər. Parlament (Stenoqrafik hesabat). 2 cildə. I c. - Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 1998.
7. Azərbaycan İctimai Şura Cümhuriyyətinin Cəza Məcəlləsi, 1927
8. Azərbaycan İctimai Şura Cümhuriyyətinin Cəza Məcəlləsinə 1nömrəli əlavə
9. Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivi f. 84, siy. 1, iş 215
10. Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivi f. 84, siy. 1, iş 76
11. Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivi, f. 24, siy. 1, iş 90
12. Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivi, f. 24, siy. 1, iş 169
13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Arxivi, f. 24, siy. 1, iş 189
14. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Azərbaycanda cinayətkarlıq və hüquqpozmalar: statistik məcmuə. - Bakı: [s. n.], 2012. - 100, qrafik, xəritə
15. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi. [Elektron resurs]. URL: www.e-qanun.az/code/21

Gasimzade I.I.*

DOI: 10.25108/2304-1730-1749.iolr.2024.77.28-39

UDC: 34; 339.543

Smuggling as crimes under the jurisdiction of customs

Abstract: By the Order of the President of the Republic of Azerbaijan dated August 25, 2000 on the application of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan, approved by the Law of the Republic of Azerbaijan dated June 14, 2000, after the adoption of the Law of the Republic of Azerbaijan dated October 14, 2000 "On the approval, entry into force of the Criminal Procedure Code of the Republic of Azerbaijan and related issues of legal regulation". According to Article 215.5 of the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan with the Decree dated August 2000 On criminal cases provided for in articles 207-209 and on criminal cases provided for in article 206, preliminary investigation is planned to be carried out by the State Customs Committee when this case is started. The following are the crimes whose preliminary investigation is within the jurisdiction of the customs authorities:

- 1) smuggling;
- 2) non-return of the artistic, historical and archeological wealth of the people of Azerbaijan and the people of foreign countries to the territory of the Republic of Azerbaijan;
- 3) evasion of payment of customs fees, non-return of currency valuables from abroad and illegal currency transactions.

Key words: smuggling; the subject of the crime; the object of the crime; motive; secret storage; non-declaration; incorrect declaration; significant amount; large amount; especially large amount.

References

1. Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. Baku, Law Distribution House Publ., 2024, 756 p. (in Azerbaijani).
2. Commentary on the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. ed. by Prof. F.Y. Samandarov. Baku, Law Distribution House Publ., 2013. 1120 p. (in Azerbaijani).
3. Commentary on the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. Part I. ed. by Prof. F.Y. Samandarov. Baku, Law Distribution House Publ., 2018. 704 p. (in Azerbaijani).
4. Commentary on the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan. Part II. ed. by Prof. F.Y. Samandarov. Baku, Law Distribution House Publ., 2018. 800 p. (in Azerbaijani).
5. Azerbaijan customs: historical traditions and modernity. Baku, Elm Publ., 2007 (in Azerbaijani).
6. Azerbaijan Democratic Republic. 1918-1920 years. Parliament (Stenographic report). In 2 volumes. I c., Baku: Azerbaijan Publ., 1998 (in Azerbaijani).
7. Penal Code of Azerbaijan Public Council Republic, 1927 (in Azerbaijani).

* Gasimzade İlknur İlkin - Bilasuvar Customs Department, Clearance center, inspector of the 1st division (Azerbaijan). E-mail:ilknur.agayeva@bk.ru

8. Addendum No. 1 to the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan Public Council
9. State Archive of the Republic of Azerbaijan f. 84, siy. 1, case 215 (in Azerbaijani).
10. State Archive of the Republic of Azerbaijan f. 84, siy. 1, case 76 (in Azerbaijani).
11. State Archives of the Republic of Azerbaijan, f. 24, siy. 1, case 90 (in Azerbaijani).
12. State Archives of the Republic of Azerbaijan, f. 24, siy. 1, case 169 (in Azerbaijani).
13. State Archive of the Republic of Azerbaijan, f. 24, siy. 1, case 189 (in Azerbaijani).
14. State Statistics Committee of the Republic of Azerbaijan. Criminality and offenses in Azerbaijan: a statistical compilation. Baku: [p. n.], 2012. - 100, chart, map (in Azerbaijani).
15. Customs Code of the Republic of Azerbaijan. Available at: [www. e-law. az/code/21](http://www.e-law.az/code/21)

Гасымзаде И.И.♦

DOI: 10.25108/2304-1730-1749.iolr.2024.77.28-39

УДК: 34; 339.543

**Контрабанда как преступления, подпадающие
под юрисдикцию таможенных органов**

Аннотация: Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 25 августа 2000 г. о применении Уголовно-процессуального Кодекса Азербайджанской Республики, утвержденного Законом Азербайджанской Республики от 14 июня 2000 года, после принятия Закона Азербайджанской Республики от 14 октября 2000 года «Об утверждении, вступлении в силу Уголовно-процессуального кодекса Азербайджанской Республики и связанных с этим вопросом правового регулирования». В соответствии со статьей 215.5 Уголовного Кодекса Азербайджанской Республики Указом от августа 2000 года «Об уголовных делах, предусмотренных статьями 207-209» и уголовных делах, предусмотренных статьей 206, предварительное расследование планируется осуществлять государством. Таможенный комитет, когда возбуждено это дело. К преступлениям, предварительное расследование которых подведомственно таможенным органам, относятся:

- 1) контрабанда;
- 2) невозвращение художественных, исторических и археологических ценностей азербайджанского народа и народов зарубежных стран на территорию Азербайджанской Республики;
- 3) уклонение от уплаты таможенных платежей, невозврат валютных ценностей из-за границы и незаконные валютные операции.

Ключевые слова: контрабанда; предмет преступления; объект преступления; мотив; тайное хранение; недекларирование; неправильное декларирование; значительная сумма; крупный размер; особо крупный размер.

♦ Гасымзаде Илькнур Илькин кызы – инспектор 1-го отдела Центра оформления Билясуварского таможенного управления (Азербайджан). E-mail: ilknur.agayeva@bk.ru